

INSTRUMENTI S TIPKAMA U ZAGREBAČKIM MUZEJIMA: PREGLED I PRIJEDLOZI ZA NJIHOVO PREDSTAVLJANJE

VILENA VRBANIĆ

Odsjek za povijest hrvatske glazbe
HAZU

vilena.vrbanic@gmail.com

Instrumenti s tipkama čuvaju se u tri zagrebačka muzeja: u Muzeju za umjetnost i obrt (unutar Zbirke muzičkih instrumenata), Muzeju grada Zagreba (u sklopu Zbirke mehaničkih glazbenih automata Ivana Gerersdorfera, Memorijalnog prostora Bele i Miroslava Krleže, Zbirke Rudolfa i Margite Matz) te u Hrvatskome povijesnome muzeju (u Zbirci predmeta iz svakodnevnog života). U zagrebačkim su muzejima zastupljeni ovi tipovi instrumenata s tipkama: klavikord, stolni klavir, prenosivi putni klavir, fortepijano, pozitiv, fisharmonika, harmonij, pijanino, klavir, *phonola* i čembalo. Sa stajališta muzikologije, mogu se smatrati jednim od vrlo važnih elemenata u istraživanju glazbenopovijesne građe. U doba njihove upotrebe bili su nezaobilazan

preduvjet muziciranja. Dopremani su za potrebe koncertiranja njihovih vlasnika u privatnim domovima. Stoga su svjedoci razvoja plemićke, ali i rastuće građanske glazbene kulture. Većina instrumenata potječe iz Austrije, i to ponajviše iz Beča, što potvrđuje pripadnost Zagreba tom kulturnom krugu i utjecajnoj sferi.

INSTRUMENTI S TIPKAMA U MUZEJU ZA UMJETNOST I OBRT

Zbirka muzičkih instrumenata iz fonda Muzeja za umjetnost i obrt jedina je cjelovita zbirka tog tipa u zagrebačkim muzejima, ujedno i najpoznatija takva zbirka u Hrvatskoj. Skupina instrumenata s tipkama pohranjena u toj zbirci bročano je relativno skromna (ukupno 17 instrumenata), ali se sastoji od izuzetno zanimljivih i raznovrsnih primjeraka. U toj su skupini instrumenti srodnih

Slika 1. Klavikord (MUO 9834), Joseph Silberbauer, Znojmo, 1787.; snimio: Andrej Švoger

Slika 2. Stolni klavir (MUO 11564), Franz Xaver Christoph, Beč, oko 1790.; snimio: Andrej Švoger

Slika 3. Fortepijano (MUO 7566), Giuseppe Baraga, Rijeka, oko 1810.; snimio: Andrej Švoger

konstrukcijsko-tehničkih svojstava koji pripadaju raznovrsnim prethodnicima suvremenog klavira. Među njima najve-

će značenje ima *tafelklavier* (četvrtasti stolni klavir), koji je oko 1790. izradio Franz Xaver Christoph, posljednji veliki bečki graditelj orgulja na izmaku 18. st. Vremenski mu je blizak klavikord Josepha Silberbauera iz Znojma (Češka), izrađen 1787. Na njih se kvalitetom nadovezuju instrumenti izrađeni početkom i u prvoj polovici 19. st. Fortepijano nastao oko 1810. rad je domaćeg majstora Giuseppea Barage iz Rijeke. U zbirci se čuva i *schränkklaveir* (jedan od tipova uspravnog klavira) marke *Berger*, nastao u Beču oko 1820. Stolni klavir bečkog majstora Johanna Antona Knama izrađen je oko 1830., a stolni klavir Johanna Schantza, također bečkoga graditelja, oko 1840. Prenosivi putni klavir izrađen polovicom 19. st. nepoznate je marke, a prema mehanici se može pretpostaviti da je bečkog podrijetla. Pijanino marke *August Ozelis* izrađen je u Beču oko 1889. Još jedan pianino nastao je na prijelazu iz 19. u 20. st., a potječe iz zagrebačke radionice *Heferer*, najstarije domaće radionice orgulja, harmonija i klavira.

Uz različite vrste klavira, Zbirka muzičkih instrumenata MUO-a posjeduje pozitiv nepoznatoga graditelja, koji je bio nabavljen za kapelu sv. Margarete u Kapelščaku,

Slika 4. Prenosivi putni klavir (MUO 9856), nepoznati graditelj, Beč (?), oko 1850.; snimio: Andrej Švoiger

Slika 7. Pozitiv (MUO 11939), nepoznati graditelj, Štajerska, oko 1780.; snimio: Andrej Švoiger

Slika 5. Pijanino (MUO 47995), August Ozelis, Beč, oko 1889.; snimio: Vedran Benović

Slika 8. Fisharmonika (MUO 33109), Jacob Deutschmann, Beč, oko 1850.; snimio: Andrej Švoiger

Slika 6. Pijanino (MUO 45988), Heferer, Zagreb, oko 1900.; snimio: Andrej Švoiger

a potječe iz austrijske savezne države Štajerske, gdje je nastao oko 1780. Fisharmoniku je oko 1850. izradio Jacob Deutschmann, koji je imao status carskoga i kraljevskoga dvorskog orguljara. Harmonij je nastao u radionici za izradu klavira, orgulja i harmonija *Karn* iz Ontarija (Kanada), vjerojatno oko 1900. godine, no kako je ta tvrtka u to vrijeme već imala podružnice u Londonu i Hamburgu, može se pretpostaviti da je spomenuti primjerak europskog podrijetla.

Slika 9. Harmonij (MUO 33119), Dennis W. Karn, Hamburg (?), oko 1900.; snimio: Srećko Budek

Navedeni se instrumenti nalaze u depou glazbenih instrumenata, a nekolicina ih je zbog nedostatka prostora smještena u depo namještaja. U dva depoa namještaja također je pohranjeno i pet klavira koji su nastali tijekom prve polovice i sredinom 19. st. u tada uglednim manufakturama.

INSTRUMENTI S TIPKAMA U MUZEJU GRADA ZAGREBA

Četiri instrumenta s tipkama u posjedu Muzeja grada Zagreba smještena su na tri lokacije. *Phonola* (automat za sviranje klavira), nastala početkom 20. st. u leipziškoj tvornici *Ludwig Hupfeld*, pripada Zbirci mehaničkih glazbenih automata Ivana Gerersdorfera, koja se nalazi u Muzeju. Klavir izrađen oko 1900. u radionici Rudolfa Stelzhamme-

Slika 10. Klavir (MBK 25), Rudolf Stelzhammer, Beč oko 1900.; snimio: Miljenko Gregl

Slika 11. Čembalo (M-65), Neupert, Nürnberg, 1938.; snimio: Goran Vranić

Slika 12. Klavir (M-35), Bösendorfer, Austrija, oko 1930.; snimio: Goran Vranić

ra u Beču krase Memorijalni prostor Bele i Miroslava Krleže. Čembalo iz njemačke tvornice *Neupert* (1938.) i klavir iz austrijske tvornice *Bösendorfer* (oko 1930.) dio su Zbirke Rudolfa i Margite Matz. To su ujedno i jedini instrumenti koji se nalaze u „izvornom” ambijentu, a ne u nekome od muzejskih depoa ili stalnih postava.

INSTRUMENTI S TIPKAMA U HRVATSKOME POVIJESNOME MUZEJU

Hrvatski povijesni muzej u sklopu Zbirke predmeta iz svakodnevnog života posjeduje četiri klavira nastala tijekom prve polovice 19. st.: jedan stolni klavir, koji je u Beču izradio Johann Anton Knam, te tri klavira. Klavir koji se nalazi na podestu palače Vojković – Oršić – Rauch nema signaturu na temelju koje bi se moglo pretpostaviti ime graditelja i/ili mjesto podrijetla. Otkupljen je od spisateljice Višnje Ogrizović, kćeri Bogdana Ogrizovića. Druga su dva klavira zbog nedostatka prostora smještena u Muzeju seljačkih buna u Gornjoj Stubici, odnosno u Dvorcu Stubički Golubovec. Oba su nastala u Beču: prvi je izradio Jakob Czapka, a drugi A. Amberg.

Slika 13. Klavir (HPM/PMH 26517), nepoznati graditelj i mjesto, kraj prve polovice 19. st.; izvor: fotodokumentacija Hrvatskoga povijesnog muzeja

Slika 14. Klavir (HPM/PMH 2291), Jakob Czapka, Beč, kraj prve polovice 19. st.; izvor: fotodokumentacija Hrvatskoga povijesnog muzeja

PRIJEDLOZI ZA PREDSTAVLJANJE INSTRUMENATA S TIPKAMA U ZAGREBAČKIM MUZEJIMA

Instrumenti s tipkama u zagrebačkim muzejima zanimljivi su primjerci koji zaslužuju njegu, zaštitu i održavanje, a u većoj ili manjoj mjeri i obnovu. Restauracija, odnosno pokušaj dovođenja glazbala u izvorno stanje, obavljena je

na dva instrumenta te se na njima ponovno može svirati. Klavir marke *Rudolf Stelzhammer*, na kojemu je svirala glumica Bela Krleža, restauriran je uoči otvorenja Memorijalnog prostora Bele i Miroslava Krleže 2001. Iste je godine restauriran i klavir marke *Jakob Czapka* iz fonda Hrvatskoga povijesnog muzeja. Većini ostalih instrumenata također su nužni stručni zahvati.

Prije svega, trebalo bi izraditi prijedlog projekta obnove, odnosno polazišni dokument kojim bi se odredila vrsta zahvata za određeni instrument: konzerviranje, popravak, sanacija postojećeg stanja, restauracija ili rekonstrukcija. Vrsta zahvata ovisi o valorizaciji instrumenta, njegovu stanju i povijesnom kontekstu. Valorizacija se, pak, temelji na evidenciji i kategorizaciji instrumenta prema međunarodnome, nacionalnome ili lokalnom značenju. Prioritet u obnovi trebali bi imati instrumenti veće važnosti. U kontekstu

stanja instrumenta, vrstu zahvata određuje stupanj izvornosti ili pregradnje nastale tijekom vremena. Za pregrađivani je instrument važno odrediti koji će se povijesni sloj čuvati odnosno zadržati. Kad je riječ o povijesnom kontekstu, ako je neka pregradnja nastala na prijedlog glazbenika značajnoga za glazbenu kulturu, taj se sloj može zadržati (za instrumente s tipkama u zagrebačkim muzejima koji se

Slika 15. Klavir (HMP/PMH 26525), A. Amberg, Beč, kraj prve polovice 19. st.; izvor: Zbirka Kajkaviana

ovdje spominju takav primjer nije poznat). Neki od izloženih instrumenata u vrlo su lošem stanju. Budući da punu glazbenu i muzejsku vrijednost i ljepotu dosežu tek ako se restauriraju i ugođe, njihov je popravak nužan. Barem dio glazbala, ponajprije onih koji su dobro očuvani, trebalo bi osposobiti za muziciranje jer je to njihova primarna i neosporna funkcija.

Radi evidentiranja, zaštite i predstavljanja, valjalo bi napraviti katalog instrumenata pohranjenih u zagrebačkim, a potom i u drugim hrvatskim muzejima. Za to su u nekim muzejima već napravljene predradnje (radovi Nele Tarbuk i Maje Šojat-Bikić).¹ Uz već postojeće,

¹ Usporediti: Nela Tarbuk. *Glazbeni instrumenti iz fundusa Muzeja za umjetnost i obrt: katalog*

mogle bi se snimiti nove televizijske dokumentarno-obrazovne emisije o instrumentima koji se čuvaju u muzejima. Kao uzor mogu poslužiti emisije o slikarstvu, kiparstvu i arhitekturi ili serija o orguljama u Hrvatskoj, za koju je zaslužan Ladislav Šaban. U Muzeju za umjetnost i obrt mogli bi se organizirati koncerti na kojima bi se izvodila glazbena literatura iz različitih stilskih razdoblja, uz vođenje glazbenih stručnjaka, po uzoru na aktivnosti iz 1950-ih i 1960-ih godina. *Phonola* izložena u Zbirci glazbenih automata Ivana Gerersdorfera očuvana je i u dobrom je stanju, no da bi se mogao čuti njezin zvuk, trebalo bi je postaviti ispred klavira kako bi pokretne poluge bile u dodiru s klavijaturom i pedalama. Trenutačno je odvojena od klavira, čime je izgubljena njezina funkcionalnost. U Memorijalnom prostoru Bele i Miroslava Krležu mogli bi se priređivati koncerti klavirske i komorne glazbe, kao i književne večeri.² U prostorima Zbirke Rudolfa i Margite Matz također bi se mogli priređivati koncerti komornih ansambala, seminari, radionice te druženja mladih glazbenika koji sudjeluju na Među-

izložbe. Zagreb – Varaždin: Muzej za umjetnost i obrt Zagreb, Gradski muzej Varaždin i *Varaždinske barokne večeri*, 2007.; Maja Šojat-Bikić. Digitalizacija zbirke mehaničkih glazbenih automata Ivana Gerersdorfera: prilog digitalnom očuvanju hrvatske zvučne baštine te povijesti bilježenja i reprodukcije zvuka od 1880-ih do 1920-ih godina. *Arti Musices*, 41 (2010) 1, str. 61-96.

² U Memorijalnom prostoru Bele i Miroslava Krležu u srpnju 2012. održano je prvo izdanje *Festivala „Miroslav Krleža”*, posvećenoga bogatom stvaralaštvu jednoga od najznačajnijih hrvatskih pisaca 20. st. Drugi je festival održan u srpnju 2013. u čast 120. obljetnice Krležina rođenja. U budućnosti bi se na tom festivalu veća pozornost mogla pridati glazbenom programu.

narodnome gudačkom natjecanju *Rudolf Matz*. Naravno, preduvjet za to je uređenje i otvaranje Zbirke Rudolfa i Margite Matz za javnost.

Naposljetku, bilo bi idealno kada bi se odabrani glazbeni instrumenti skupili u nekomu budućem muzeju glazbe u kojemu bi bili stručno uređeni, obrađeni i interdisciplinarno predstavljeni. U muzeju glazbe mogli bi biti izloženi u stalnom postavu kako bi se glazbena, ali i šira kulturna javnost upoznala s njihovim osobitostima i neupitnim vrijed-

nostima koje su trenutačno uglavnom skrivene u depoima ili nekom drugom mračnom i prašnjavom kutu. U tom bi se prostoru također mogla održavati različita predavanja i ciklusi koncerata. Osim toga, potrebno je razviti veću svijest i odgovornost o značenju i posebnostima starih instrumenata, sačuvati ih u što većem broju i spasiti od zapuštanja. Naime, nije riječ o predmetima koji pripadaju samo prošlosti već oni svojim postojanjem povezuju minula vremena s današnjima.

<i>Pregled instrumenata s tipkama u zagrebačkim muzejima</i>								
Mjesto čuvanja	Inventarni broj	Instrument	Majstor ili radionica	Mjesto nastanka	Vrijeme nastanka	Signatura	Prijašnji vlasnik	Stanje
MUO – depo glazbenih instrumenata	MUO 9834	klavikord	Joseph Silberbauer	Znaim (Znojmo)	1787.	Ist gemacht worden durch Joseph Silberbauer Bürgerlicher Orgelmacher in Znaim / Anno 1787	Miroslav Lunzer	djelomično u uporabi
MUO – depo glazbenih instrumenata	MUO 11564	stolni klavir	Franz Xaver Christoph	Beč	oko 1790.	Franz Xaver Christoph in Wien	obitelj Quinz, koja ga je otkupila kao ostavštinu baruna Possa	djelomično u uporabi
MUO – depo glazbenih instrumenata	MUO 7566	fortepijano	Giuseppe Baraga	Rijeka	oko 1810.	Giuseppe Baraga / in Fiume	Ema Siebenschein	izvan uporabe
MUO – depo namještaja	MUO 10341	uspravni klavir	Joseph (?) Berger	Beč	oko 1820.	Berger Wien (kasnije umetnuta pločica)	Branko Kolar	djelomično u uporabi
MUO – depo glazbenih instrumenata	MUO 8218	stolni klavir	Johann Anton Knam	Beč	oko 1830.	J. A. Knam / Bürger in Wien	Milan Begović	izvan uporabe
MUO – depo glazbenih instrumenata	MUO 15605	stolni klavir	Johann Schantz	Beč	oko 1840.	Johann Schantz / in Wien	Petar Senjanović	izvan uporabe

Mjesto čuvanja	Inventarni broj	Instrument	Majstor ili radionica	Mjesto nastanka	Vrijeme nastanka	Signatura	Prijašnji vlasnik	Stanje
MUO – depo glazbenih instrumenata	MUO 9856	prenosivi putni klavir	Nepoznato	Beč (?)	oko 1850.	nema	Mate Milošev	izvan uporabe
MUO – depo glazbenih instrumenata	MUO 47995	pijanino	August Ozelis	Beč	oko 1889.	August Ozelis Wien	Vlasta Bego	u uporabi
MUO – depo namještaja	MUO 45988	pijanino	Heferer	Zagreb	oko 1900.	M. Heferer udova i sin/ Zagreb	Boris Beck	u uporabi
MUO – depo glazbenih instrumenata	MUO 11939	pozitiv	nepoznato	Štajerska	oko 1780.	nema	Vladimir Pelin	izvan uporabe
MUO – depo glazbenih instrumenata	MUO 33109	fisharmonika	Jacob Deutschmann	Beč	oko 1850.	J. Deutschmann in Wien	zatečeno u muzeju	izvan uporabe
MUO – depo namještaja	MUO 33119	harmonij	Dennis W. Karn	Hamburg (?)	oko 1900.	The D. W. Karn Co. Limited	zatečeno u muzeju	izvan uporabe
MUO – depo namještaja	MUO 33112	klavir	nepoznato	nepoznato	sredina 19. st.	nema	nepoznato	izvan uporabe
MUO – depo namještaja	MUO 20792	klavir	Birikovski (sic)	nepoznato	sredina 19. st.	nije bilo moguće ustanoviti	dar	nije bilo moguće ustanoviti
MUO – depo namještaja	MUO 17798	klavir	August Lewandoski	Beč	1852.	August Lewandoski / Bürgerliche Forte Piano Fabrik in Wien (podatak iz muzeja)	Dragutin Kubijan	nije bilo moguće ustanoviti
MUO – depo namještaja	MUO 28979	klavir	Johann Baptist Streicher	Beč	prva polovica 19. st.	J. B. Streicher Wien (podatak iz muzeja)	zatečeno u muzeju	nije bilo moguće ustanoviti
MUO – depo namještaja	MUO 28980	klavir	Johann Baptist Streicher	Beč	prva polovica 19. st.	J. B. Streicher Wien (podatak iz muzeja)	zatečeno u muzeju	nije bilo moguće ustanoviti
MGZ – Kabinet glazbenih automata Ivana Gerersdorfera	MGZ 6356	<i>phonola</i> – automat za sviranje klavira	Ludwig Hupfeld	Leipzig	početak 20. st.	Ludwig Hupfeld	Ivan Gerersdorfer	očuvana, no odvojena od klavira
MGZ – Memorijalni prostor Bele i Miroslava Krleže	MBK 25	klavir	Rudolf Stelzhammer	Beč	oko 1900.	Rudolf Stelzhammer/ Wien	Bela Krleža	restauriran 2001.

Mjesto čuvanja	Inventarni broj	Instrument	Majstor ili radionica	Mjesto nastanka	Vrijeme nastanka	Signatura	Prijašnji vlasnik	Stanje
MGZ – Zbirka Rudolfa i Margite Matz	M-65	čembalo	Neupert	Nürnberg	1938.	Neupert/Bamberg	Margita i Rudolf Matz	izvan uporabe
MGZ – Zbirka Rudolfa i Margite Matz	M-35	klavir	Bösendorfer	Austrija	oko 1930.	Bösendorfer	Margita i Rudolf Matz	izvan uporabe
HPM – depo predmeta iz svakodnevnog života	HPM/PMH 26524	stolni klavir	Johann Anton Knam	Beč	oko 1830.	J. A. Knam/Silberne Medaille/in Wien	nepoznato	nije bilo moguće ustanoviti
HPM – na podestu palače Vojković – Oršić – Rauch	HPM/PMH 26517	klavir	nepoznato	nepoznato	kraj prve polovice 19. st.	nema	Slava Ogrizović	izvan uporabe
HPM – Muzej seljačkih buna u Gornjoj Stubici	HPM/PMH 2291	klavir	Jakob Czapka	Beč	kraj prve polovice 19. st.	Fabrik Jakob Czapka in Wien	obitelj Kovačić iz Gline	restauriran 2001.
HPM – Dvorac Stubički Golubovec	HMP/PMH 26525	klavir	A. Amberg	Beč	kraj prve polovice 19. st.	A. Amberg in Wien (podatak iz muzeja)	zatečeno u muzeju	nije bilo moguće ustanoviti

LITERATURA

Armano, Emin. *Orgulje hrvatskih graditelja: tragom Ladislava Šabana*. Zagreb: Jakša Zlatar, 2006.

Baines, Anthony (ur.). *Musical Instruments Through the Ages*. Harmondsworth: Penguin Books, 1982.

Bezić, Nada. *Društveni orkestar Hrvatskog glazbenog zavoda*. Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod, 2009.

Darmstädter, Beatrix; Huber, Alfons; Hopfner, Rudolf (ur.). *Das Wiener Klavier bis 1850*. Tutzing: Hans Schneider, 2007.

Dudaš, Geza. Mjesto fisharmonike u povijesti harmonija. *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, 26 (2006) 22, str. 85-91.

Eenix, Margery. *Rudolf Matz: Cellist, Teacher, Composer*. Ottawa: Dominis Publishing, 1996.

Geiringer, Karl. *Instruments in the History of Western Music*. New York: Oxford University Press, 1978.

Goglia, Antun. *Komorna muzika u Zagrebu*. Zagreb: Nadbiskupska tiskara, 1930.

Jelčić, Zrinka. *Zbirka Margite & Rudolfa Matza*. Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2010.

Juričić, Vedrana. *Vodič kroz glazbene knjižnice i zbirke Zagreba*. Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo i Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1997.

Kipnis, Igor (ur.). *The Harpsichord and Clavichord: An Encyclopedia*. New York: Routledge, 2007.

Kos, Koraljka (ur.). *Muzička akademija u Zagrebu 1921-1981*. Zagreb: Muzička akademija u Zagrebu, 1981.

Kos, Koraljka. Privatno i javno u hrvatskom glazbenom životu 19. i ranog 20. stoljeća u svjetlu

- ikonografskih izvora. Istraživanje u tijeku. *Arti Musices*, 34 (2003) 1-2, str. 3-19.
- Matz, Margita. Čembalo i njegovo doba. *Muzika i škola*, 4 (1959) 1-2, str. 8-15.
- Meder, Jagoda; Vranić, Nino. *Orgulje u Hrvatskoj*. Zagreb: Globus, 1992.
- Munk, Zdenka (ur.). *Muzej za umjetnost i obrt Zagreb 1880-1970: katalog izabranih djela*. Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 1970.
- Novak Clinkscale, Martha. *Makers of the Piano 1820-1860*. New York: Oxford University Press, 1999., sv. 2.
- Ord-Hume, Arthur W. J. G. *Clockwork Music: An illustrated history of mechanical musical instruments from the musical box to the pianola, from automaton lady virginal players to orchestrion*. New York: Crown Publishers, 1973.
- Palmieri, Robert; Palmieri, Margaret W. (ur.). *Piano: An Encyclopedia*. New York: Routledge, 2003.
- Paganelli, Sergio. *Musical Instruments from the Renaissance to the 19th century*. London: Hamlyn, 1970.
- Perči, Ljerka. Glazbeni instrumenti u posjedu plemićke obitelji Drašković na početku 19. stoljeća. *Arti Musices*, 34 (2003) 1-2, str. 169-186.
- Ruck, Lovorka. Glazbeni život u Rijeci u 19. stoljeću. *Arti Musices*, 35 (2004) 2, str. 179-205.
- Sachs, Curt. *The History of Musical Instruments*. New York: W. W. Northon & Company, 1940.
- Sachs, Curt. *Real-Lexikon der Musikinstrumente*. Hildesheim: Olms, 1979.
- Simić-Bulat, Anka; Gerersdorfer, Ivan. *Automatofoni, muzički automati: katalog izložbe*. Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 1963.
- Šaban, Ladislav. Važna muzejska zbirka instrumenata u Zagrebu. *Muzika i škola*, 8 (1963) 2, str. 41-47.
- Šaban, Ladislav. *150 godina Hrvatskog glazbenog zavoda*. Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod, 1982.
- Šaban, Ladislav. Notna rukopisna knjiga Julijane Erdödy-Drašković iz 1779. godine. *Arti Musices*, 13 (1982) 2, str. 101-147.
- Šaban, Ladislav. Glazba u dvorovima Draškovića u 18. stoljeću. *Arti Musices*, 36 (2005) 1, str. 3-13.
- Šojat-Bikić, Maja. Digitalizacija zbirke mehaničkih glazbenih automata Ivana Gerersdorfera: prilog digitalnom očuvanju hrvatske zvučne baštine te povijesti bilježenja i reprodukcije zvuka od 1880-ih do 1920-ih godina. *Arti Musices*, 41 (2010) 1, str. 61-96.
- Šojat-Bikić, Maja (ur.). *Glazba iz kutije: izbor iz repertoara mehaničkih glazbenih automata Ivana Gerersdorfera*. Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2010. (audio CD-ROM).
- Šterk, Slavko. Ususret stalnoj postavi zbirke glazbenih automata Ivana Gerersdorfera. U: Vinko Ivić; Ivan Ružić; Agneza Szabo (ur.). *Iz starog i novog Zagreba*. Zagreb: Muzej grada Zagreba, 1996., sv. 7., str. 299-308.
- Šterk, Slavko; Vrabec, Vesna. *Memorijalni prostor Bele i Miroslava Krležje*. Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2009.
- Tarbuk, Nela. *Glazbeni instrumenti iz fundusa Muzeja za umjetnost i obrt: katalog izložbe*. Zagreb – Varaždin: Muzej za umjetnost i obrt Zagreb, Gradski muzej Varaždin i *Varaždinske barokne večeri*, 2007.
- Tuksar, Stanislav. *Hrvatska glazbena terminologija u razdoblju baroka*. Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 1992, str. 259-266.
- Vrbanić, Vilena. Instrumenti s tipkama iz fundusa Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu. *Arti Musices*, 42 (2011) 2, str. 135-174.
- Vrbanić, Vilena. Instrumenti s tipkama u zagrebačkim muzejima: Zbirka Rudolfa i
- Margite Matz. *Fusnota*, 9 (2011), str. 34-35.
- Živanović, Ivan (ur.). *Heferer: prva hrvatska gradiona orgulja, harmonija i glasovira utemeljena 1849. godine*. Zagreb: Koncertna direkcija Zagreb, 2013.

Mrežne stranice

www.hismus.hr
 www.kdkz.hr
 www.mdc.hr
 www.mgz.hr
 www.muio.hr

KEYBOARD INSTRUMENTS AT ZAGREB MUSEUMS: OVERVIEW AND PRESENTATION PROPOSALS

Keyboard instruments are in store at three Zagreb museums: Museum of Arts and Crafts (MUO), Zagreb City Museum (MGZ) and the Croatian History Museum (HPM). The Musical Instruments Collection at the Museum of Art and Crafts, comprising the only complete collection of this type at Zagreb museums, and being the most remarkable of the sort in Croatia, accommodates the following instruments: clavichord, three piano tables, portable travel piano, fortepiano, positive, physharmonica, harmonium, upright piano, two pianinos, and five pianos. The four instruments with keys owned by the Zagreb City Museum are accommodated in three locations: the phonola belongs to the Ivan Gerersdorf Collection of Musical Automata, the Memorial Space Bela and Miroslav Krleža features a piano, and the cello and a piano are part of the Rudolf and Margita Matz Collection. The Croatian History Museum has four pianos and one table piano within its Collection of Objects from

Everyday Life. Some of the above instruments are for objective reasons (primarily due to lack of space) inadequately accommodated. A proposal for renovation project should be made, i.e. a starting/initial document determining the type of intervention in each instrument. At least, part of the instruments, especially the well preserved ones, should be repaired for the purpose of music making, which is indeed their primary and indisputable function. It is necessary to make catalogues of instruments held at Zagreb museums, and afterwards also at other Croatian museums, so that they can be indexed, protected and presented. Radio and television documentary and educational programmes on instruments at museums could be produced. Musical instruments (or part of holdings in individual collections) could be compiled in one place with the aim at founding a musical museum as there is still no institution of the kind in Croatia. In such a space, various lectures and concert cycles could be held. What is more important, instruments would be properly documented and on permanent display at such a museum, which would make it easier for music audience, but also for wider cultural public to get familiar with the specifics and values of instruments.